

אבן העזר שאלה כט כח ל חלק שלישי

ראש בשוק חי פנויה וא' אשת איש ע"כ ובתולה בכלל פנויה היא שכן נראה ממה שכתב לקמן וז"ל ומותר להסתכל בפני הפנויה לבדוק' וכו' בין שהיא בתולה בין שהיא בעולה וטעם איסור פריעת ראש הוא משום דשער באשה ערוה והוי פריעותא ובאשת איש החמירו עפי כדאיתא בסמ"ג דאצ"י ששערה מכוסה כיון שאין עליה צעיף כשאר כל הנשים קרינא לה וראשה פרוע וכו' מיימוני אעפי שמכוסה במטפחת כיון שאין עליה רדיד ככל הנשים תלמ' בלא כתובה אבל הדבורי דברים יש כאן שיש להרהר על מהגב שנהגו באיטליאה שהבתולות נהגו לפרוע את ראשן וכן שמעתי מפי מגידי אמת שבארץ קושטאנטינא רבתי נוהגין ג"כ לאשת הבתולות בשוק ופרעו ישלחו החוץ וקליפות שערן מגולות שערן על כתיפן וכדאיתא בכתובות בפרק ג' שהיו הבתולות יולאות בהינמחא וראשן פרוע ובעיר תונים יע"א ובנותיה עיני ראן ולא זר היפך זה שכל הבתולות פארי פשמים יהיו על ראשן וכן עושים בעיר גזאיר' ופי"ס ומארחאיקו"ס ונכותיהן כאשר יעידו יגידון יושביהן :

אבן סעיפי ישיבוי כמה רבני וגאוכי עולם ראן מנהג זה של איטליאה ולא מיחו בו ודאי יש להם על מה שיסמכו ולכן של ראשונים כפתחו של חולם ואפשר לחפש זכות למנהג איטליאה דטעמא דאיסור פריעת ראש משום פריעות וא"כ כיון שדרכן של איטליאה רובא דרובא ליבב בירכתי הבית כל כבודה בת מלך פנימה והאיסור הוא דוקא לילך בשוק לזה לא חשו למחות בידן ועוד דשאני בתולה שעדיין לא טעמה טעם טעם ואין ועמל אין בקרבה ולבתולות ארץ קושטאנטינא היוכחות בשוק אמרו לי המגידים דאפשר שמה שהתירו הוא למשאות מן בעיני כל רואיין (ואם קבלה נקבל) :

אבן מה שכתבת שהמקודשת הוא כאלה איש ומלאה אסמכתא מקרא אשר ענה את אשת רעהו כבר הודעתך פסק הטור שאינה נחשבת כאשת איש אלא לענין חיוב הבא עליה וזריכה גט אבל לא לכל דבר ומה שקראת הכתוב אשת רעהו היינו לחייב המענה איתה ואין לנו להוסיף על מה שכתוב בתורה וא"כ אין לומר כדבריך שתקרא אשת איש לענין שלא תלך בראשה פרוע שהרי כל עוה שהיא בתולה אף אם היא מקודשת יש לה דין בתולה לענין גילוי הראש וכן נהגו עלמא ונהרא נהרא ופשיטיה : גם הטעם השני שכתבת אין צו טעם לפי שאם אשה בעלמך כתבת פסק הרא"ש שאמר ששער באשה ערוה אבל לא בתולה וכן כתבי התיספות איך תאמר שבאשה בלבד בשער הבתולה התקודשת חסאים כאשת איש שהרי עדיין היא בתולה ולא מקרי אשת איש אלא לחייב הבא עליה בלבד :

אבן דבר כל הלכה שהיא רופפת בידך הלך אחר המנהג ומנהג של ישראל הלכה ואם אינם נביאים הרי הם בני נביאים ואין לי להכנס בזה ובג"ד שהיא בתולה אשר אורסה י"ט פנים להקל ממה שפסק רבינו יעקב בעל הערוה בהלכות אישות סי' כ"ו וז"ל ומשנתקדשה נחשבת כאשת איש לחייב הבא עליה וזריכה גט אבל אינה חשובה כאשת איש לכל דבר ולנוהגים היתר בבתולות כדלעיל יש לומר שגם לענין זה אינה חשובה כאשת איש עד שתכנס לחופה אבל לנוהגים איסור בבתולות כ"ל מכ"ש בנתקדשה מ"כ בני שמע בקולי שאל רבך ויגדך וקניך האלופים והגאונים אשר בארץ המה הגבורים אשר מעולם אנשי השם חכמי רובני ק"ק וינייאה יכ"ו ויאמרו לך תוכן הענין במתכותנו והיכי נהגו ואשר יודיעוך הודיעני בכתבך בלשון קב ונקי אתה עתה ברוך ה' לא ימוש ספר התורה מפ"ך והגית בו יומם ולילה קרא מקרא ושננת משנה ושלשת בגמ' ויהיו חיים לנפשך ותגל וילדתך ישמח אביך זדיק וישב בסתר עליון ואתה תחזה בשוב ה' שיבת ציון כ"ד הנעיר מלמדך להועיל יעקב בכמהר"ר משה שנייאור ס"ט :

ראל תדאג בעיניך שבית שהרי שלמה המלך ע"ה כתב במשליו באהבה חשבה תמיד ואם שנית בפעם הזאת חתן דעתך להבין פעמים רבות לכן בני ירווך בכל עת דדיה לא תעווכך אם לא תעובה נזרה כי היא חייך ובה ירבו ימיך כ"ד הלע"י מלמדך יעקב בכמהר"ר משה שנייאור ס"ט :

סוף דבר כל הלכה שהיא רופפת בידך הלך אחר המנהג ומנהג של ישראל הלכה ואם אינם נביאים הרי הם בני נביאים ואין לי להכנס בזה ובג"ד שהיא בתולה אשר אורסה י"ט פנים להקל ממה שפסק רבינו יעקב בעל הערוה בהלכות אישות סי' כ"ו וז"ל ומשנתקדשה נחשבת כאשת איש לחייב הבא עליה וזריכה גט אבל אינה חשובה כאשת איש לכל דבר ולנוהגים היתר בבתולות כדלעיל יש לומר שגם לענין זה אינה חשובה כאשת איש עד שתכנס לחופה אבל לנוהגים איסור בבתולות כ"ל מכ"ש בנתקדשה מ"כ בני שמע בקולי שאל רבך ויגדך וקניך האלופים והגאונים אשר בארץ המה הגבורים אשר מעולם אנשי השם חכמי רובני ק"ק וינייאה יכ"ו ויאמרו לך תוכן הענין במתכותנו והיכי נהגו ואשר יודיעוך הודיעני בכתבך בלשון קב ונקי אתה עתה ברוך ה' לא ימוש ספר התורה מפ"ך והגית בו יומם ולילה קרא מקרא ושננת משנה ושלשת בגמ' ויהיו חיים לנפשך ותגל וילדתך ישמח אביך זדיק וישב בסתר עליון ואתה תחזה בשוב ה' שיבת ציון כ"ד הנעיר מלמדך להועיל יעקב בכמהר"ר משה שנייאור ס"ט :

שאלה ל

מסתכל הינא בהאי פסקא דדינא של מעלת מורי הורי ווקני כ"ע אשר בפתח דבריו משתקפת בהיתר דנהיגי בקנת מקומות ללכת בתולות ישראל הסנויות פרועות ראש ולכסוף העלה להחיר אפילו לארוסות פתח בחומתא וסיים בקולא והדברים פשוטים הם דהפסק שפסק מרן בש"ע א"ה סי' כ"א לא איירי בבתולות פנויות לא בפנויות בעולות כי זה הדין מקדם העלהו הרמב"ם בפרק כ"א מהלכות איסורי ביאה ושם הרב המגיד הורה שמקור דין זה הוא ממאי דחגיגין בבתובית בפרק המדיר וז"ל ואלו יולאות שלא בכתובה עוברת על דת משה ויהודית וכו' ואיזו היא דת יהודית יונאה וראשה פרועה וכו' ושם בגמ' פריך ראשה פרוע דארייתא היא דכתיב ופרע את ראש האשה ותני דבי ר' ישמעאל אזהרה לבנות ישראל שלא יאילו בפרוע ראש ותירץ דארייתא קלתה ש"ד דת יהודית אפילו קלתה נמי אסור וכו' משמע מהסוגיא הדין דדוקא האיסור הוא בכשואה דהרי בכשואה איירי ולא ידעתי מאין הוליו לאסור אפילו הפנויה וכו' והבו דלא להוסיף ג"כ הבתולה ועיין מ"ש הרב בעל חלקת מחוקק בסי' כ"א אות ב' וז"ל א' פנויה וא' אשת איש פנויה בעולה קאמר אבל בתולה אמריין דיונאת בהינמחא וראשה פרועה וכן הוא בב"מ ועיין במרדכי ע"כ ועיין ג"כ בספר בית שמואל שם ב"א אות ה' וז"ל א' פנויה היינו אלמנה או גרושה אבל בתולה מותר וכו' ועיין ג"כ בספר נחלת בני אדם ב' שכתב וז"ל א' פנויה וכתב מ"ו ורפ"ך ז"ל דוקא כגון אלמנה או גרושה אבל בתולה מותר ע"כ וכן כתב בפירוש הש"ע א"ח סי' ע"ה לענין ק"ש שהבתולות שדרכן לילך פרועות הרא"ש מותר לקרות ק"ש כנגד שערן ומ"ש שם הרב בעל מגן אברהם דפרעות ראש דכתוב פה בא"ה היינו שסותרות קליפות שערן וזה אסור אפילו בבחילה והכריחו ממאי דפירש רש"י בפרשת נשא על ופרע ראש האשה במחילה מכבודו לא נהירא דלעולם פרועות ראש רונה לומר גלויות הראש ומזהר"ם מורח"ו ז"ל בפירושן על התורה נחן טעם לפירוש רש"י ז"ל שהוכרח שם לפרש הכי ממאי דדרשינן בפ"ק דטוטה דנפיק ליה מתורתא דקרא ע"ש וא"כ אין מקום לפירושן של הרב בעל מגן אברהם אלא האמת הוא כדכתיבנא ואין

שאלה כט האוב וחביב תלמידי הנחמד להשכיל ולהטיב כהר"ר יעקב בן החכם השלם והגלל כמהר"ר שמואל זלה"ה באה אלי כתב ידך ראיתי אתריך ששתי כעל כל הון על כי התחלת להכנס בפרדס החכמה וסעיין ושכל"ת עשה כיום סאה שלפול ומודד בדיני איסור והיתר כן תרבה וכן חפרון אבי"ד כן שמחתי על שבינתי לדעת גדול שהוביאשר כנפשי מזהר"ם אבותב כר"ו דס"ל דניזיל בתר מנהגא ומלבד הראיות שהבאתי להוכיח שהבתולות מותרות בפרעות ראש יש עוד אחרות שמתאחי במרדכי של מסכת ברכות בפרק מי שמתו שכתב וז"ל וכתב ראב"ה כל הדברים שהזכרנו למעלה לערוה דוקא בדבר שאין רגילות להגלות אבל בתולה הרגילה בגלוי שער לא חיישינן לליכא הרהור ע"כ ובק"יור פסקי הרא"ש מנאחי וז"ל שוק באשה ערוה וכן השער בכשואה ולא בבתולה ע"כ וכן בלבוש החכלת בסי' ע"ה שגראה מכל זאת שהבתולות האולכות בגלוי הראש אין קפידא בזה :

אבן חכתי קש"לי פסקא זה ועסק לא ילכו בנות ישראל

ואין הכתובות בכלל האיסור :

סוף דבר עיין בשער כנה"ג שם בהגהת השור אה"ו ז' וז' ז' מעולם לא ראיתי נשים הנשואות שזוגלות (כן נריך לומר כי נפל טעית בדפוס) שער ראשן גם אין מוסיפין ש' שער' להחנאות כן כי חס הכתובות בעודם בבית אביהן ומנהג יפה הוא ע"כ :

הרי לך דכולם מסכימים פה א' להתיר בכתובה ולא היה מקום להרב מורי זקני הפוסק הנ"ל ז' לפקפק בתחילה על ההיתר היה ואשילי לילך בשוק ושפתולות יונאות מכלל הפניות חסר החמיר עליהן הדין :

ועל מה שהקל בסוף דבריו להתיר אף בארוסות לא כן אכני עמדו ללא גריגא בניני ארוסה אפילו שהיא בתולה מפנייה שהיא בעילה דסוף סוף זיקת איש עליה ואין לה עוד צורך למזג חן בעיני אחרים והרי היא ערוה לכ"ע חזן מלאחור ושפיר קאמר ר"י חנניו הזולל דקרינן בה אשת רעהו מאחר דכ"ז צ"ב בקרא על נערה בתולה הזארוסה לאיש דסקלין לאיש השוכב עמה על דבר אשר עינה את אשת רעהו ומזת הוא שלא קרא: הכתוב אשת רעהו אלא לחייב הזע. ה. זית: אלא מ"מ שמעינן דשיך לה שם אישוא אפילו שצדיין היא בתולה מאי דלא אשכחן בפנייה ולפיכך הדין גותן להחמיר בעיני דנטיעות על הארוסה יותר מעל הפנויה והראיה שהיא מעלת מר זקני הרב הפוסק הג"ל מדברי הטור שכתב בס"י כ"ו שמתנתק רשע נחשב כאשת איש לחייב הבא עליה ויריבה נט אבל אינה חשובה כאש' איש לכל דבר :

במחילה מכבוד תורתו אין מעט ראיה דכל מי שיש לו לב לדעת יבין שהריב לא נחית בדברים אלו לפוטרה מדיני הנטיעות הנלכדים באשת איש אלא כוונתו ז'ל הוא לתה שכתב בס"י ג' שהארוסה אינה כאשתו לכל דבר ואסור לבא עליה עד שיכניסנה לתופה ואין חייב לתזונותיה ואם מתה וזארוש הוא כהן אינו מטמא לה ולא יורשה ואינו חייב בקבורתה וכמה מילי אחרים שיש בין ארוסה לגשואה ולפיכך כתב שהאשה סנתקדשה אינה נחשבת כאשת איש אלא לענין חיוב הבא עליה וזל הנזכרה נט אבל לא לכל דבר ר"ל לכל הני מילי דאחרן בסיתון כ"ה וכן רמזו הב"י אבל מעולם לא נתכוון לדון פריעת הראש : **ומעיד** אני שבארץ מולדתי עיר ליוורנו יע"ה נהגו מעולם לכסות שער ראשם הארוסות כנשואות ואפילו הן קטנות בשנים וכן ראוי להורות ולעשות ודלח כהרב מר זקני הפוסק הג"ל זל"ה :

והנה בנשואות אעפ"י שמוסייית הגמ' וכפי פירוש התוספ"ו משמע דבבית אין בזמזום פריעת הראש שכן כתבו בד"ה אלא כהגר פירוש אפילו בלא קלתא גמי אין בו משום פריעת ראש שאם לא כן לא הנחת בת לאברהם אבינו וכו' ע"כ אל תטעה באלו הדברים והבט נא וראה מה שכתבו האחרונים על זה ובכללם הרב בעל בית שמואל ע"ש והרב בעל נחלת זבי בס"י קט"ו אות ז' אחר שהביא הלשון של התוספות הנ"ל כתב ז"ל בע"ד דכוונת התוספות הוא לומר דלענין שתלא בלא כתובה לא מיקרי פריעת ראש משום דאם לא כן לא הנחת וכו' אבל ודאי לענין הגין וכיון ששיטת אפילו בחצר ענמה נכון שלא לנאח פריעת ראש לגמרי והטור שלא הוכירו לפי שלא איירי אלא מדין יניא: בלא כתובה וזוה מיושב תמיהת הרב ז' ועיין מה שכתב מ"ו ז'ל עכ"ל ועיין מה שכתב הרב המאסף בהגהת הטור בס"י כ"ה אות ט' ז'ל לא ילכו נטות ישראל פריעות בשוק וכו' כ"ב דוקא בשוק אבל בחצר שאין רבים בו מותר מהר"ר שמואל יהודה מקאלובינין והבאו דבריו בשער באר שבע דף ג'ג ואין נראה לי דקדוקן וכיון דאף אם משוק לא דוקא אלא אפילו בעמיו או בחצר שהדיקס בוקעי בו גם חצר שאין רבים בוקעים בו נכלל בו עכ"ל: **וגדולה** מזו החמירו בלשה נשואה שאפילו להתקטט בפיהא נכרית ובשערות של חברתה החלושות כדי שתראה היא בעלת שער יש מי שאוסר :

אמת הוא שהרב בעל שלטי הגבורים בפרק כמה אשה התירו ואמר שאין בזה משום שער בלשה ערוה אבל

בבאר שבע דף ג'ג הביא בשם מהר"ר שמואל יהודה מקאלובינין ז'ל שמחה על קדקד סבירא זו והאר"י הרבה והעל לאיסור ומלאתי שהרב המאסף שם בואת ז' כתב שרע עליו המעשה שראה מקנת נשים שלוקחים משי שחור ומשימים בפדחתם כדי להתייפות משום שבני אדם הרואים טועים בהם ומושבים שהם שער' שלה' אלא הנח להם לישראל וכו' משא חלק בתורת ונהגות מקדשה יו"ד ע"כ :

ואם דבר כזה היה רע בעיני הרב הג"ל מעתה אצטק **מאם** וריב על אשר עיני ראו ולא זר במקנת מקומות שעברתי דרך העברה שהנשים הנשואות מתקשטות בשערן ממש הדבוק לראשן ומראות השער לעין כל איו לעינים שדך רואות ואיו לנו מיום הדין ומיום החוכמה ומלבד האיסור שלפי הפוסקים יש בדבר עושים ג"כ פגם למעלה כי לפי סודות הקבלה אין להרא' האשה שערה לחוץ וכפי אשר כתב הרב בעל הלבושים בל"ה סימן כ"א :

ואם י"ם בלישנא דוהר קדישא הכתוב בפרשת גשא וז'ל אמר ר' חזקיה חוכבא לימי על ההוא בר גס דשבק לאנתתי דתתזוי משערא דר"ש לבר ודא הוא חד מאינן לניעות' דביאה ואתתא דאפיקת משערא דרישה לבר לאתקנתא ב' גרי' מסכנותא לביתא וגריס לבנהא דלא יתחשבון בדרא וגריס מלהאחרא דשריה בביתא חוץ גריס דא הוא שער' דאתחזי מרישה לבר ומה בביתא האיז"כ"ס בשוקא וכ"ש מליפותא אחרא וגב"כ אשחך כגסן פוריה בירכתי ביחך אמר ר' יהוה שער' דרישא דאתתא דאתנלייא גריס שער' אחרא לאתנלייא ולאפנת' לה בגין כך בעיא אתתא דאפיי טסירי דביתא לא יתמון שער אחד מרישה כ"ס לבר ת"ח כמה בדכורא שער' היא חומרא דכלא הכי נמי לנזקתא פוק חמי כמה פנימו גריס ההוא שער' דאתתא גרי' לעילא גריס לפתא גריס לבנהא דאתלטייא גריס מסכנותא גריס מלה אחרא בביתא גריס דיסתליק השיבותא מבנה' רמז' לישובן מחגיפו דילהן וע"ד בעיא אתתא לאתכסייא בזיוופ דביתא ואיעבדת כן מה כתיב בניך כשתלי זמים מהו כשתלי זמים מה זית דא בין בסתווא בין בקייסא לא אתאבירו טרפוי ומדיר אשתכח חשיבו דשאר חילנין כך נהגא יסתלקן בחשיבו על שאר בני עלמא ולא עוד אלא דבעלה מתברך בכלא בנרבאן דלעילא בברבאן דלחתא בעותרא בבנין בבני בנין ה"ה' ראה כי כן יבורך גבר יראה וכתוב יברכך המלצין וגו' ע"כ לכן השומע ישמע והחל יחדל ועליו תבא ברכת טוב אכ"ר ב"ד ועירא דמן חכרייא רפאל בלא"ה כמוהר"ר געצור מילדולה זל"ה :

הלכות תנאי כתובה

שאלה רא

ידוע ליהווי לך מלכה שמנהג פשוט הוא בעירנו לכתוב בתנאי

הכתובה שאם יפטר לעולמו התקן בחיי אשתו ולא תשאר לה ממנו זש"ק אז תקח היא ומגבה כל סכי כתובתה גדווייתה ותוספתה בתשלום אבל אם תשאר לה ממנו זש"ק אז יהיה בבחירת' הוצע ההוא ואפוטרופוסיא' או לתת לה כל סכי כתוב' גדוויית' ותוספת' או לחלוק עמה כל נכסי עיזבון בעל החלקים שוים הכל כפי תקנ' בני מוליגא ונמשך מזה לעולם תועלת ליתומים בגון שאם יהיו הנכסים מרובים יפגעו לה כתובתה וחס יסלו המותר ואם יהיה כתובתה יתראה על הנכסים יחלוקו עמה עכשו שאל האשאל : **ראובן** מת ומיי לרעקן ולכל ישראל שבק והניח בניס וכנות ונכסים מועטים ותכף ומיד סומך למיתתו עמדו היתומים או אסופרופוסיאם וחלקו עם אדם חלקים שוים באופן שסלקו את האלמנה סילוקה גמור במלי הנכסים יכולים עתה הב"ח של ראובן לכפות את היתומים לפרוע חוב אביהם מאחר שהם יורשים חלי הנכסים או דילמא אי לאו מכח התקנה הדין נוחן בנדון זה שחטול האלמנה כל כתובתה ולא יירשו הבני כלל ומלא דהשתא כל מה שטפלים מכח החקקה הם נוטלים ולא מכת ירושה וא"כ אינם חייבים לפרוע חוב אביהם יורה יודין